

VALGUSLEHT

Nr. 10(36) 1990

MIHKLIKUU

ILMUB JUUNIST 1987

Sügis tuleb

Leili Andre

Õhu hõbevoogudel, tuule tõukevoogudel
sõuab sügis meile ka
viie vahtralehega.

Kolm on kirjud, neljas kirjum,
viies kirjumatest kirjum.

Ühel lehel, üsna laial
karged sügiseseid aiad,
teisel õhtud tõsised,
veidi kortsupõsised.

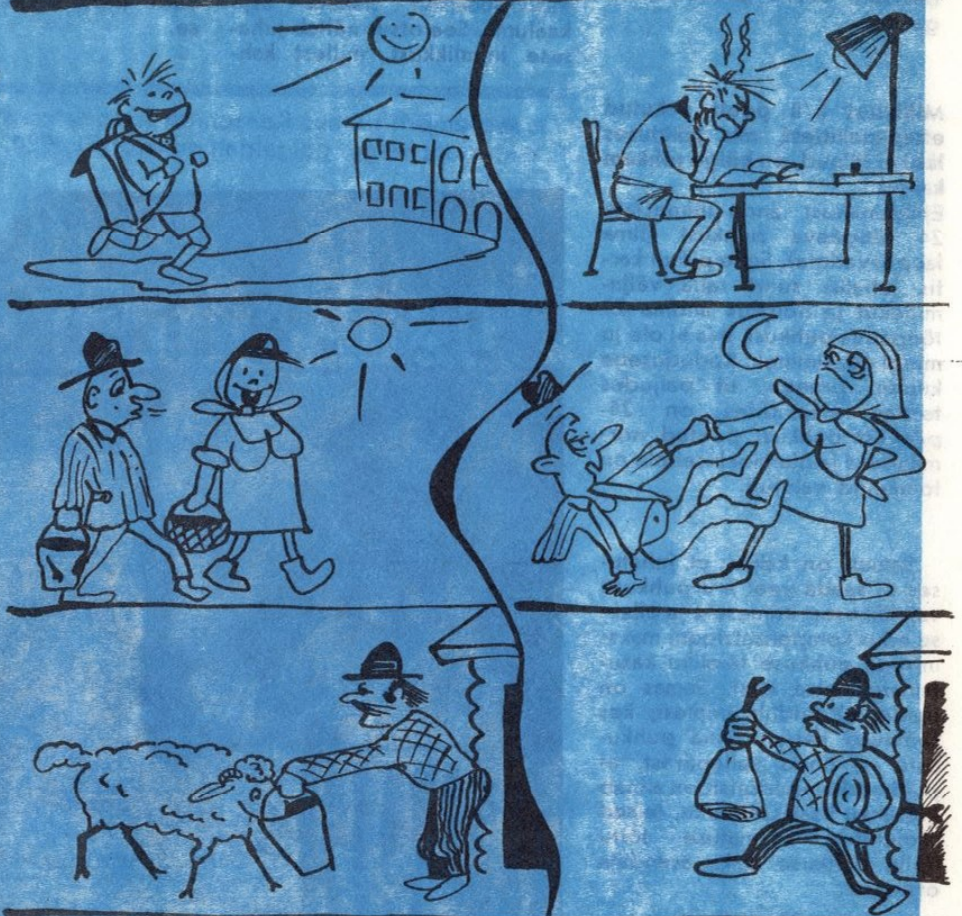
Kolmandal on uhked metsad
nõnda piduhtes, et sa
vaatad, vaatad, imestad,
lausa silmi pimestab.

Neljandal on põllud truud
rikkad, helled sügiskuul.

Viies - mida kannab see?
Sellel on ju koolitee.

Sügis tuleb

SEPTEMBER - MIHKLIKUU

IGAL OINAL OMA MIHKLIPÄEV

ÜKS AASTA A/Ü ESIMEHENA

(Vt. Valtu leht detsember 1989.)

Mida andis mulle see aasta juurde!

Esinemisjulgest ja enesekindlust, sest kui kellegi peale loota ei ole, siis tuleb ise õigel kohal sõna võtta, tahad siis, või ei taha.

Mis oli mulle kõige raskem!

Võtta sõna juhatuses, kus enamus on peaaegu elukutselised juhataste liikmed ning seetõttu väga ettevaatlikud uuenduste suhtes ja kus tundub, et a/ü poolt tõstatatud küsimused on väga tühised võrreldes globaalsete ühistu probleemidega.

Millistest a/ü poolt pakutud ettepanekutest, mis juhatuses läbi ei läinud, on kõige rohkem kahju!

Ettepanekust anda inimestele 24 tööpäeva puhkust (ilma laupäevadeta). Selle puhul kartis juhatus suurt raha väljaminekut ja nõustus andma 21 tööpäeva puhkust, mis ei ole ju mingi edasimineku. Kadedusega kuulen praegu, et paljudes teistes majandites on 24-päevast puhkust peetud normaalseks ja ülemineku sellele on toimunud valutult.

Samuti on kahju, et juhatuses ei saada veel aru puhkuse vajalikkusest inimesele ja ollakse nõus kompensatsiooni maksmisega puhkuse täieliku kasutamatajätmise eest. Samas on teada, et leidub inimesi, kes töötavad aastaid ilma puhkusega — ühed sellepärast, et puhkusekompensatsioon annab korraliku lisaissetuleku, teised tööjuhtide saamatuse tõttu neile puhkuse ajaks asendaja otsimisel.

Mida siis teha!

Uuel aastal tuleb teha uus ettepanek, et puhkusekompensatsiooni makstaks ainult poole puhkuse eest, sest inimesed peavad hakkama siiski oma tervisele mõtlema ja tööjuhid oma ajusid liigutama.

Kas oli ka juhtumeid, millal ma oleksin pidanud sekkuma, aga ma ei teinud seda!

Tõele au andes, kahel korral, kui oli tegemist personaalsete küsimustega — ühel juhul teisele tööle üleviimisega, teisel juhul töölt vallandamisega, jäi mul julgusest puudu sekkuda, sest näis, et kõik on juba otsustatud ja minu väljaastumine ei loe midagi. Nendele kordadele mõeldes tunnen praegugi südametunnistusepiinu.

Mis rõõmustas kõige rohkem! Üldse mitte monumendi püstitamatajätmine, vaid hoopis see, et juhatus ei materdanudki päris maha ettepanekut naiste võimalikust kodusolemisest lastega kuni nende koolimisekuni ja lubas armulikult vähemalt individuaalselt hakata asju kaaluma. See otsus näitab juhatuse inimlikkust, millest kah-

juks mõne teise küsimuse arutamisel puudu tundub olevat. Annaks jumal, et meil ka mõistlikke emaseid oleks, kes seda võimalust kasutada tahaksid.

Aga mis saab edasi ametiühingutest!

Alates 1. jaanuarist 1991. muutub senine a/ü kehtetuks ja moodustuvad uued a/ü-d (kui moodustavad), kuhu astumine on vabatahtlik ja kuhu ei meelitata mingite hüvede ega privileegide lubamisega. Inimesed peavad ise mõtlema, mida neile on andnud a/ü, kuidas ta on nende huvide eest seisnud, kas nad soovivad, et nende huve ka edaspidi kaitsakse ja kas nad tahavad astuda uude Eesti maa-ametiühingusse.

Mis saab siis minust edaspidi! Kuni uue aastani olen ma see, kes ma olen praegu, siis hakkam ootama tööpakkumisi, sest kindlasti jääb uue a/ü liikmeid vähemaks, seoses sellega ka a/ü raha ja minust ei oleks ilus seda vähest kulutada oma palga peale. Kui üldse on vaja majandil a/ü liidrit (seda aga otsustate te ise juba uuel aastal), siis peaks ta olema enam-vähem ühiskondlikel alustel, nii arvan mina.

Miks ma üldse sõna võtsin! Eks ikka sellepärast, et te oleksite ette valmistatud milligi uue suhtes, kui ma teiega kohtuma tulen, mis saab toimuma arvatavasti oktoobrikuu jooksul.

HELLE TUKK

2. septembril toimus Kaitseliidu laiendatud staabiõppus koondnimetuse „Riigipiir '90" all. Aktsiooni käigus paigaldati piiripostid 1920. a. Tartu rahulepinguga sätestatud piirides.

● Grupp piiriõppustes osalenud Inglise ja Valtu kaitseliitlasi Narvas 2. septembri hommikul.

Aare Hindremäe foto

ESIMESED KOOLIMURED

(Vastab I klassi õpilane)

MIKS SA OOTASID KOOLIPÖLVE!

- Ma ei tea, aga ootasin ja lihtsalt tahtsin.
- Tahtsin teada, missugune see kool on, kui mõnus seal on.
- Kodus oli igav. Ema ütles, kas sa tahad kooli minna. Mina ütlesin, et tahan küll, sest mul on kooliasjad olemas. Ja siis saab ometi õest lahti, sest ta kisub mu kooliasju.
- Isa ütles küll, et tema ei läheks, aga ema ütles, et koolis on tore.
- Ootasin, sest arvasin, et elu on siin huvitav. Siin saab trenni teha ja joonistada.
- Sellepärast ootasin, et koolis on hea olla. Kõik ju käivad.
- Tahtsin kooli õppima tulla, sest tahan targaks saada.
- Tahaksin hindeid saada, kehalise kasvatuse tunde teha ja vene keelt näiteks.
- Siin on palju pilte ja mänguasju.
- Ma ei tea, aga ikka tahtsin ja nüüd tahan ka. Mina igal juhul kooli tulemata ei jäta.

MIS ON TOIMUNUD ESIMESETEL KOOLIPÄEVADEL!

- Õpetaja tegi esimesel loolipäeval näpu kriidiseks, sest ta tegi meid kooli-

lapseks.

- Oli aktus ja nüüd on tunnid.
- Natuke imelik on, sest koolis on kõik teistmoodi kui kodus.
- Me ei tee muud midagi kui tunde, õpime kõike, mängime, loeme „Buratinot“ ja teeme ise „Buratio“ -raamatut edasi.
- Nuusutasime aabitsat.
- Mulle meeldib kirjutada, pilte teha, õpetaja juttu kuulata.
- Mõnus on, sest siin saab palju asju teha, sporti teha ja laulda.
- Mulle meeldib see kõige rohkem, et sporti on palju ja eesti keelt õpetatakse.
- Siin on palju häid lapsi ja mänguasju. Kodus mul pole peaaegu üldse mänguasju, aga siin on.
- Mulle meeldib, et kui kõik lapsed on tulemas, siis saab palju mängida. Kõige parem on see, et vahepeal saab õues ka olla.
- Ma enne ei teadnud, mis siin on, aga siin on veel parem.
- Peasi on see, et saab targaks. Mina tahan alati õppida. Olengi juba targem kui enne. Kõik.
- Siin on põnev, sest käivad päkapikud. Kollane päkapikk tuli õpetajataskust väl-

ja ja jäi klassi elama. Nad toovad kodukestest asju ja kirju. Üks kiri oli selline: „ANNE OLET KÕIKE PAREM ÕPEDAJA KÕIK LAPSET DARKAKS SAVAT JA LOLLIKS NAT EI IÄ. PÄKAPIKKUTELT“

MIS SULLE KOOLIS EI MEELDI!

- Ma veel ei teagi, mis ei meeldi. Ma arvan, et seda asja ei olegi, mis koolis ei meeldi.
- Minu meelest meeldib kõik. Mul pole midagi, mis ei meeldiks.
- See mulle hästi ei meeldi, et 2. ja 3. klass on meist kaugel.
- Aga see mulle ka ei meeldi, kui keegi mind tõukab ja siis mina ka vahel ise tõukan.
- Poisid teevad lollusi ja kiusavad vahel.
- Pildi tegemine mulle ka ei meeldi vahel.
- Koll sein peal ei meeldi hästi.
- Ma kardan, et viimaks antakse palju õppida.
- Õpetaja ei luba vaikuse ajal rääkida.
- Minu vanaema ütleb nii- viisi, et laps räägib siis, kui kana pissib.
- Tore ja hea õpetaja on

siin. Ma ei karda teda. Nüüd olen juba tuttavaks saanud. Ma arvan, et ta on hea, sest pole pahandusi olnud. Muidu on ta tavaline inimene, aga mulle ta meeldib ja teist õpetajat ma endale ei tahtnud ning praegu ka ei tahaks. Ta õpetab lastele igasuguseid asju ega ole kuri. Lubab meid õue minna.

- See mulle õpetajas meeldib, et ta teretab meid hommikul lahkelt.
- Ta nimi on tädi Anne, aga tegelikult on ta Anne Archipov.
- Kõik õpetajad on koolis head. Ja Lemmi Linnast tunnen ma ka. Õpetaja Ebe on mulle ka tuttav.
- Praegu oma õpetajal küll väga viga ei ole, aga üks pidi paha olema.
- Ma ei oska muud midagi öelda, et tal pole midagi viga, on sõbralik, sest ma juba tunnen teda.
- Tegelikult mul on ükskõik, milline õpetaja mul oleks.

Intervjuus osalesid MAIU, MERILIN, EELIKA, HEILI, ANU, KADRI, HELEN, RIINA, JANE, REELIKA, NADJA, ANNELI, TAAVI, ANDER, GAREL, JANAR, MARGUS, OLIVER-LAURITS, MAURI, TANEL, MEELIS.

ÜKS NÕMME TURU „JOHN“ ON ETEM KUI 3,67 VALGET INIMEST!

Juunikuu lehes lubasin ma a/ü poolt 100 rubla sellele inimesele, kes pakub lahenduse, kuidas ilma „johnideta“ hakkama saada. Kahekuuline tähtaeg on ammu möödas, ühtegi ettepanekut ei tehtud, järelikult on „johnid“ meie tublid ja asendamatud abimehed, ilma kelleleta me hakkama ei saa ja ärgem neid solvakem alatute kahtlustustega, et nad tööd tegemata palka saavad.

Muide, äkki kõik veel ei teagi, et suurendamaks bussijuhtide huvitatust „johnide“ värbamisest, hakati bussijuhtidele maksma 50 kopikat iga kohaleveetud „johni“ eest.

A/Ü-l on välja pakkuda
ÜKS RAVITUUSIK
sanatooriumisse „Tervis“
17.10.—09.11.

LEERIÕPPUS INGLISTEL

ehk Kirikusse kuulumisest ja liikmeksolemisest...

Nii võiks täiendada seda pealkirja sellele kirjatükile, mida paluti minult seoses sellega, et Inglisele toimusid umbes pooleteise kuu vältel leeriõppused, millele järgnes täiskasvanute ristimine ja õnnistamine Juuru Mihkli kirikus.

On asju, millest kõnelda ei saa, ja nendest on parem vaikida. Kuid on asju, millest saab ja nendest tuleb kõnelda. Mis järgneb siin, võib mõnele ehk tunduda üldtuntud asjade korrutamisena, pealegi kuivas „kirikukeeles“, kuid olles ise asja sees, võin öelda, et just neis asjus valitseb inimeste seas segadus ja teadmatus. Ma ei mõtle sugugi inimesi, kes teada ei tahagi, kes selja pööravad, vaid inimesi, kes üldiselt heatahtlikult häälestatud kirikusse puutuvasse, kes tulevad sageli matusesooviga oma lähedasele või ristimissooviga oma lapsele ning on sunnitud lahkuma oma saamata lihtsalt sellepärast, et nad olid kinni oma kujutlustes ega teadnud algelisemaid tõesid kirikust.

Niisiis: kirikusse kuulumisest ja liikmeksolemisest. Ehk ka teisiti: ristimisest ja konfirmatsioonist ehk nagu me üldiselt ütleme: leerist. Need on kaks asja, milledega kirik inimese juures algab.

Põhitalituseks neist kahest on ristimine, ristimine Jeesuse Kristuse nimesse, tunnistuseks, et Jumala lunastustöödus kehiti ka ristitava kohta, et ta on hulka arvatud. Ristimine on üks kahest evangeelse luterliku kiriku sakramendist armulaua kõrval. Sakrament on Jumala vahetu juuresoleku ja osalemise armuand inimesele Pühas Vaimus, sest kui inimene toob oma lapse ristida, annab ta Jumala ette, tunnustab tema Jumalale kuuluvaks, kui ta ise tuleb ristimisele või armulauale, siis ei tee ta seda omatahtsi vaid Jumala Vaim ise on temas tegev olnud — nii õpetab Kirik. Sellega on kirik eemaldanud siit igasuguse inimesepoolse vahetegemise ja vahetegemise — ei loe siin ei sakramendis osaleja ega seda vahendava vaimuliku väarikus või vääratus — see toimib ja jääb kehtima. Ristimisesümbol koosneb, võiks öelda, kahest osast. Nii nagu Pühakirjas öeldud: Kes ei sünni veest ja

Vaimust... Siin on vesi — vana mahapesemise märgina ja on nimi — Jeesuse Kristuse nimi Vaimu, tõelise vaimu märgina, sellise vaimu märgina, mis toob meie ellu vertikaalmõõtmel.

Meie kiriku traditsioon tunnustab laste ristimist vastavalt Pühakirja sõnale: Ristige ja õpetage... Lapserristimise annavad ristimistootuse, töötuse, et seda last ka kristliku õpetuse kohaselt kasvatatakse ja koheldakse, tema vanemad (või üks neist) ja vaderid — kes aga ise peavad olema eneste eest andnud töötuse — st. lapse eest töötuse andjad peavad olema leeritatud. Vaderitest võiks öelda niipalju, et nende statuut on üsnagi konkreetne. Kui varajasemal ajal jäi laps mingil põhjusel oma vanemate hooldest ilma, siis olid vaderid need, kes olid oma ristilaste eestseisjateks ja kostjateks — nii aineliselt kui ka kõiges muus. See pärast ei pruugiks tänapäeval siin eriti vormi taga ajada — olgu neid vadreid vähem, kuid valitagu inimene, keda tuntakse ja usaldatakse.

Lapsena ristitu kohta ütleme me, et ta kuulub kirikusse, ta kuulub Jeesuse Kristuse nähtavasse ihusse — aga ta ei ole kiriku liige, ta ei ole ise tunnistanud oma liikmeksolemist. Kiriku liikmeks saab ka konfirmatsiooni läbi, leerionnistuse läbi, kus ta kinnitab ja tunnustab, et ta tahab kiriku liige olla ja sellega kaasnevatest kohustustest kinni pidada. See oli meie maa kogukondliku elus täiskasvanuks saamise initsiatsioon, nooruk astus täisõigusliku kogukonna liikmeks tunnustades usku, mis andis selle kogukonna elule eetilise aluse. Kui me tänapäeval üsna sageli kuuleme sõna „eetika“, siis pangem tähele — ei ole

mingit üldist eetikat, ka pole mingit üldinimlikku eetikat — viimases peaks meid veenma juba see, mis on toimunud ja üha toimub inimeste maailmas. Saab olla vaid mingile maailmavaatele rajatud eetika ja sel juhul peab see maailmavaade olema selgelt väljendatud ja edasiantav. Veel enam — tal peab olema elav side olnuga, see saab areneda ja uueneda ainult sissetallatud teel. Kui me muidugi eelistame teed võsale.

26. augustil toimus Juuru Mihkli koguduses järjekordne leerila: leeritunnistuse EYE GOLDING, ANNIKA LEPIKULT, TIINA LINA KALEY TURU ning SYEA HAGGI.

otol UKIRADAK KAAL

Vestlusest inimestega olen kogenud, et see sõna „leer“ ja „leerilaps“ on eksitavad, eriti kui tegu on inimestega, kes „leerilapse“ eest välja kasvanud. Sõna „leer“ tähistab tegelikult saksakeelset „laagrit“ ja märgib mitmenädalast õppekõnnemist, kus noored said nõ. leerioppust (ja ka tutvusid oma kihelkonna piirides). Juuru Mihkli kiriku juures oli nagu mitmel pool mujalgi selleks otstarbeks suur leerimaja, kus siis noored sel ajal elasid ja õõbisid. Niisiis, see „leer“ on ainult vorm, sisuks on aga konfirmatsioon — kinnitamine — oma vanemate vaimse traditsiooni jätkamise tunnustamine, omaenese kanda võtmine. Ja kindlasti ei ole mingit vajadust ega põhjust tunda valehääbi neil, kellele see aeg millegipärast on mööda lastud, kui asjad nii on läinud, tuleb seda teha mistahes eas. Sest nagu prof. Vello Salo hiljuti parafraaseeris üht käibefraasi: Inimene elab niikaua, kui ta õpib. Alustada sellega ei ole kunagi hilja.

Paljud inimesed tahavad nüüd oma armsatele kiriklikku matusetalitust. Tõsi, et nende inimeste puhul, kellede sünniaasta langeb selle sajandi kahekümnendatesse aastatesse, ei teki kahtlustki, kas nad on kiriku liikmed või mitte. Edasi aga hakkab tulema üks üsna segane aeg. Kui inimene on ristitud, siis saab teda veel kiriklikult matta tema vanemate töötuste ja palvete peale. Kuid kirikust lahkunud ära saata, nagu see siinmail kombeks on, teda ei saa. Kui inimene pole elusana kirikus käinud, siis oleks omamoodi vägivald teda sinna surnuna tuua. Ristimata inimese kohta aga ei ole kirikul mitte midagi ütelda, sest kirik

matab töötustesse, saadab seda, mis on kadumatu, saadab seda, millel on töötus. Sellega ei ole öeldud, et Jumala arm ei võiks laieneda nendele, kellele töötus ei ole, kuid see on juba Jumala teha, mitte inimeste teha.

Pea sama kehtib laste ristimise kohta. Kes lapse eest töötuse annab, see peab olema esmalt ise töötuse andnud. Lisada võiks siia ka kõik need loendamatud pühitsemised ja õnnistamised, mida sooritatakse küll kivide ja kändude juures — kui inimeste eneste eludel puudub õnnistus, kui nad seda omaenese ellu ei soovi, siis pole need ettevõtmised muudkui moekas posimine. Lisada võiks ka kõik need kirjalikud ja posterid ja loosungid, kus kasutatakse Jumala nime: kaitse seda ja teist, Jumal siin ja Jumal seal. On olemas teine käsk meie käsuõpetuses: Sina ei tohi Jumala nime ilmaasjata suhu võtta. Meie aga tahaksime nagu Jumalale ette näidata, mida Tema teha nüüd tuleb, milleks meie Teda seekord suvatseme kasutada — selle asemel, et südamest enestelt küsida: mida Jumal minult tahab, mida ta minult ootab. Küsida sedagi, kuidas ja millise ime läbi on meie rahvakillule antud nii pikka aega, nii vägevate saamaröövlike naabruses, nii napilt ise Jumalale au andes, antud elada ja hingata. Vaadake ja võrreldge oma rahva saatust kõigi nende loendamatud väikerahvaste omaga laiali üle kogu maailma ja mõelgem, kas too kunagine Eestimaa pühendamine Maarjamaaks, kas see hoidmine läbi sajandite, kas see püsimine — on see juhuslik. Küsida enestelt oleks tõepoolest palju. Et aga küsimused oleksid sel-

aste õnnistamine. Ingliseist said
MÄGI, EDA REBANE, ELLE ja

ged ja ausad, selleks tuleb meil seista Jumala ees. Vaid tema ausära peegelduses võime ja suudame enestele näkku vaadata.

Niisiis lõpetuseks ja kokkuvõtteks sellele veidi hüplevale kirjatükile: siin' oli korduvalt juttu töotustest. Meenutagu siis see kõigile, kes neis osalevad seda, et nad on töotanud, et töotustest tuleb kinni pidada. Igasuguste lepingute ja töotuste pidamine algab kinnipidamisest inimese lepingust Jumalaga — siit kasvab välja inimliku kooselu alus. Kui meie need töotused, mis me Jumala ees anname, tühjaks teeme, siis saab tühjaks ka meie vahekord kaasinimestega. See ei pruugi avalduda

ühes põlves, see ei pruugi avalduda isegi kahes põlves, kuid sellest peale hakkab see avalikuks saama iga järgneva põlvkonna juures. Nii nagu meie Pühakirjas öeldud on — vanemate patud nuheldakse laste kätte kolmandamast neljandamast põlvest alates. Kirikussekuulumise ja liikmeksõlemise kohta ei saa kasutada tänapäeva meetodit: teeme kuidagi või midagi ära. Kirik on nõ. pikamaajooksja, ta ei tee sprinterina sөөste ajahoovustes, ta kestab põlvest põlve ning iga mööndus, mis teeb hinnaalandust vormi nimel sisu ja tähenduse arvel, pitsitab järgmist põlvkonda. Kirik võib küll toota ja kanda kombeid, kuid ta püsib sootuks teistel asjadel. Ja neid asju ei anna kombeks töödelda, sest need asjad on pühad — inimestest puudutamatud ja muudetamatud. Küll aga võivad need muuta inimest, anda talle tagasi väärikuse ja au.

JÜRI BÄRG

ÕNNITLEME ABIPELLUMISE PUHUL!

Käime koos, on ju nii,
et meid lahku teed ei vii.
Käime koos ja meid ees
aegu kauneid ootab veel.
Kuigi raskusi teil,
kerge võita on neid,
sest me soov alati
käia koos.

Siiri LAANSOO ja Leo MÖTTUS
28.07.1990.

ÕNNITLEME LAPSE SÜNNI PUHUL!

Kaks naerusaart, kaks nutusaart,
kaks päiksemaad, kaks pilvemaad,
kaks muinasjuttu säravat,
kaks uudishimuvärvavat,
kaks halli röömuallikat
tol väiksel lapsenallikal.

Merike ja Urmas Saupõld
poeg OLIVER 8.07.

Marika ja Margus Jõgi
poeg JANIS 29.07.

Vaike ja Rein Veskimäe
tütar MAIVE 6.08.

13 on tublid, aga neist on veel vähe abi!

Aia taha läks seekord rahva arvamuse uurimine. Ei saa teisi- ti öelda, kui 500-st lalalisaaded- tud küsitluslehest saadeti tagasi 13. Ometi oli see küsitlus lihtsamatest lihtsam ja Valtu lehe pideval lugejal ei oleks tohtinud olla mingeid raskusi, sest oma arvamus lehest on ju igaühel olemas. Üsna tavaline on millegi tegemata jätmist vabandada ajapuudusega, aga aega oleks kulunud kõige rohkem veerand tundi (koos eelmiste lehtede lehitsemisega), samuti sadade kaupa inimesi ka ära pole sõitnud. Järelikult on põhjuseks ükskõiksus — tehku lehe toimetis mis tahab, mina virisen ikka, et lehes midagi lugeda pole. Jah, lugupeetud lugejad, te olete äärmiselt tuimad ja ükskõiksed. Sama näitas, muide, ka külanõukogu küsitlus, kus mitme meie küla peale oli vastajaid ainult 40.

Kõike seda oleks võinud muidugi ette arvata, sest kui meie lehes on mõni probleemaatiline artikkel olnud, kui on tehtud mingi üleskutse, kutsutud kaasa mõtlema või vastu vaidlema, ka siis pole mingit teiepoolset reageeringut olnud.

Ma võiksin veel jätkata mür- giste märkustega, sest meel on

mõru, aga ega te vist vihastadagi viitsiks, nii et parem teen kokkuvõtte nendest küsitluslehtedest, mis tagasi saadeti. Hindeks sai Valtu keskmise koolipoiisi kolme. Pakutud teemadest loetakse kõige rohkem juhatare otsuseid, samavõrra pakub huvi majandi ajalugu ja mõnevõrra vähem meeldib kriitika. Kõige vähem tuntakse huvi spordi vastu, ka artiklid Kaitseliidu tegevusest ja reisi- kirjad ei paista eriti huvitavat (neid on ka vähe ilmunud).

Veel tahetakse lehest lugeda uutest seadustest, tööliste ol- mest ja töötingimustest, ma- jandi tulevikust, päevateemalist informatsiooni (kahjuks on

lehe ilmumise protsess pika- ajaline ja leht kaotab ilmumise ajaks oma aktuaalsuse) ja kõike, mis pakub huvi.

Rubriigis „Sõna on...“ soovi- tatakse lugeda omainimeste ar- vamus, sealhulgas juhtkonna nägemust majandi tulevikust, tööliste mõtteid töökorraldu- sest majandis, majandusjuha- taja kommentaari, vanade kol- hoosnike mälestusi, talupidaja- rde arvamus majandi ja talu- pidajate vahelistest suhetest, kauplusejuhataja mõtteid praegusel kaubavaesel ajal ja põhi- liseks peetakse, et inimesel, kes sõna võtab, oleks oma arvamus.

Täna neid 13 inimest, kes vaevusid vastama, aga kuna 13 inimese arvamus ei väljenda kahjuks üldist lugejate arva- must, siis see küsitlus meid oma töös eriti ei aidanud.

HELLE TUKK

PÖÖRDUMINE KÕIKIDE KOERAOMANIKE POOLE, KELLE KOERAD VABALT KÜLA VAHEL JOOKSEVAD.

Koer on küll inimese sõber, aga teie koer ei pruugi iga inimese sõber olla ja kõik inimesed, sealhulgas lapsed, ei suuda alati aru saada neile läheneva suure koera sõbrali-

kest kavatsustest ning ehmu- vad. Seetõttu oleks hea, kui te viiksite oma koerad õue rihma otsas, ega laseks neid omapead küla vahele jooksema.

LUSTI- PIDU

INGLISTEL

Peoõhtu kestis edasi. Kes soovis võis puhvetis keha kinnitada, kohal oli autobuss mänguautomaatidega. Ei puudunud ka jäätis. Ja muidugi, kes tahtis, sai Inglise suurel kiigel kiikuda nii palju kui tahtmist oli.

Lavale tulid edasi esinema Valtu tantsulapsed, kes pidasid maha lustaka polkakonkursi Inglise kapelli toetusel. Tegevust leidis ka klubis ja sööklas, avatud oli „ostan-müün-vahe-tan“ kauplemispunkt, klubis näidati videomultikaid. Laululaval keerles aga peolõpu eel veel loosiketas, mis kõiksugu huvitavat välja võlus. Saabunud õhtuhämaruses, kui väikesed lustilised juba koju puhkama olid läinud, tulid pidutsema ja tantsima juba need disko-sõbrad, kel lubatud öösel üleval olla. Nii jõudiski hommikusse see põnev ja sündmusterikas suve lõpupidu.

TIINA LIINAMÄGI

„Tilimilimlandiat“ jälgisiid põnevusega nii vanad kui noored. Stseen Noorsooteatri etendusest „Tilimilimlandia“.

Aare Hindremäe fotod

Augustikuu viimasel laupäeval olid kõik lapsed oodatud Inglise parki suurele lustipeole, mis ühtlasi oli ka selle suve lõpupidu. Ja nii koguneski Inglise parki lustilisi lähedalt ja kaugelt. Peoõhtu algas laste-etendusega „Tilimilimlandia“, mida meile tõi näidata Noorsooteater, ja milles mängisid samuti noored, tulevased lava-kuulsused, kes alles õpivad näitlejaks. Selles karumõm-loomas oli nii laulu kui tantsu ja igaüks, vaatamata eale, leidis sealt midagi huvitavat. Peale näitemängu toimus oksjon kaunistatele lillekimpudele, mis olid valmistatud kohalike noorte lilleseademeistrite poolt. Ja muidugi müüdi need kimbud edukalt maha.

VALTU MÜÜGIPUNKTI KAUDU

on võimalik, kui eelnevalt kokku leppida müüja

Helgi Aleksandroviga,

realiseerida kõike,
MIDA OMA PERE

ÄRA TARVITADA EI JÕUA

(munad, suitsuliha, vorst,
köögiviljad, puuvili jm.).

Kasutage soodsat võimalust!

TULEVASED EMAD,

kui te olete huvitatud kinkepaki saamisest oma lapsele kooperatiivi „JONNE“ toodangust, siis võtke aegsasti ühendust Helle Tukiga. Kinkepaki arvel jääb küll väiksemaks lapse sünni korral makstav ühekordne toetus, aga „JONNE“ toodang on seda väärt.

„JONNE“ TOOTED ON KENAD
JA VÄRVIRÕÖMSAD

„JONNE“ TOOTED ON PRAK-
TILISED JA MUGAVAD

„JONNE“ TOOTED ON HÄSTI
ÖMMELDUD

„JONNE“ TOOTED IGALE BEE-
BILE

Idsetest Hiina, Egiptuse ja Rooma kultuuride hiigelaegadest on rahvatarkusi säilinud tänapäevani. Üheks selliseks on veesoonte asukoha määramine radieesia võimega inimese poolt kähearulisest puukast vitsa või metallanduri abil. Veesooni markeeriv jõuvälisurub anduri vaba otsa üles või alla.

Katsetega on kindlaks tehtud, et elusolendeid võivad tugevasti mõjutada väljad, mis eluta ainele on tähtsusetud. Nii muutuvad putukad veesoontel aktiivsemaks, kuid kõrgematele loomadele mõjub veesoontel viibimine enamasti halvasti. Vesirottide ja muttide käigud on veesooni mõõda, kus nad viljapuude juuri kahjusta-

MIDA TEAME NÕIAVITSAST?

vad. Ka kassid ja hiired armastavad elada veesoontel. Elukutseline vitsandustegelane A. Baškevics on toonud huvitavaid näiteid kanadest ja koertest. Tibud kükitavad meelsamini veesoone kohal. Kui penil asub kuut veesoone, siis majavalvur ei maga selles isegi pakase ja tuisu ajal. Ka hobune on veesoonte suhtes väga tundlik, ta haigestub lihase-ruumasse, hingeldab, esinevad voolmed jne.

Eriti tundlikud on veesoonte

VÄLJAVÕTTEID HARJUMAA PÕLLUMAJANDUSE NÄITUSE 1929. a. ja 1936. a. NIMEKIRJADEST

1898. aastal asutatud Rapla Põllumeeste Selts korraldas 20.—30.-dail aastatel põllumajanduse näitusi, kus tutvustati ja propageeriti talunike ja ettevõtete poolt progressiivseid saavutusi enam kui kahekümne alalt: maaparandus, seemne- ja sordiviljakasvatus, põldtaimekasvatus, heinakasvatus, aedviljakasvatus, taimekaitse. Eraldi olid näitusel välja toodud hobused, veised, sead, lambad, kodulinnud. Ka ei puudunud tutvustavad väljapanekud mesindusest, kalandusest, põllumajandusmasinatest. Näitusel oli esitatud veel teaduslikke uurimusi, statistilisi andmeid, põllumajandushoonete sisseadeid, ehitusmaterjale. Kindel koht oli käsitöö väljapanekutel. Alljärgnevalt on toodud mõned väljavõtted 1929. a. ja 1936. a. näituse nimekirjadest.

1922

HANS KÖRTSINI Rapla vald, Kumma küla, Telgi talu. Maaparandustöö tehtud 2. hektaril.

ANTON UNIVER — Rapla vald, Valtu asundus. Kartul

„Deodora“, kartul „Mäerker“.

ANTON UNIVER — Rapla v., Valtu a.

Segavili „Taani võit“ ja söödanaeris „Golo“, söödanaeris „Destersundom“.

VILLEM KUTSAR — Rapla vald, Kaerepere küla, Männiku talu.

„Sangasterukis“, söödanaerid, söödapeedid, „Kuldoder“.

KARL KUUSELAAS — Juuru vald, Pae asundus, Kruusi talu.

Söödanaerid „Destersundom“, „Kren-Stone“ ja „Eestinaeris“.

VALTER TUBERIK — Juuru vald, Pae küla, Kõrtsini talu. Kohalik kaer.

JAAN SOMMER — Rapla vald, Valtu asundus.

Kaer, kahetahuline oder, oder.

J. LOSSMANN — Rapla vald, Valtu asundus.

Kartul, söödapeedid, söödanaerid.

MATS KARJAVESKI — Inglise vald, Lau küla, Väljaotsa talu.

Söödanaerid.

pane plaanitava lauda asukohale mõned kaltsud ja taimed ning vaata missugused sipelgad sinna kogunevad (mustad sipelgad on head, punased aga tõendavad seda, et koht ei ole sobiv), lauda alusmüür tuleb ehitada sinna, kus leidub mitu hiireurgu, ei ole hea, kui kass magab hobuse heintel või põhul jne. Veesooneel kasvavad hästi kurgid; puudest paju, sirel, kask ja tamm. Veesoonele istutatud tomatite lehed ja viljad käruvad pruunmädanikust, kapsas ja mustsõstar kasvavad ainult lehti, maasikas hallitab ja õunad on ussitanud. Kirs-, ploomi-, õuna- ja pirnipuud tüieb istutada veesoonte vahekohta.

HARALD TAMMIK

VÄLJAVÖTTEID HARJUMAA ...

J. LOSSMANN Rapla vald, Valtu asundus.

Mitmesugused keeduviljad.
IDA KUUSELAAS — Juuru vald, Pae asundus, Kruusi talu.

Mitmesugused keeduviljad: kapsad, kaalikad, porgandid „Nantes“ ja peedid „Egip-tuse I valik“.

ARNOLD VÕSA — Inglise vald, Inglise asundus.

Lehmmullik „Milli“ ja pull-mullik „Eero“.

KARL KUUSELAAS — Juuru vald, Pae asundus, Kruusi talu.

Kärje- ja vurrimesi.

JAAN PÕLMA — Rapla vald, Saksa küla, Põlma talu.

Omavalmistatud viljapeksu-masin.

UDO PIKKOV — Rapla vald, Nurme küla, Noti talu.

Saarepuust raudtelgedega töövanker.

RUDOLF TELLISKIVI — Rapla vald, Kumma küla, Pohla talu.

Kasepuust raudtelgedega töövankrid.

VILLEM KUTSAR — Rapla vald, Kaerepere küla, Män-niku talu.

Saarepuust raudtelgedega töövankrid.

ADU ROMULUS — Rapla vald, Ülejõe küla, Sopi talu.

Kasepuust raudtelgedega töövanker, raudtelgedega sõiduvanker.

KRISTJAN LEINBERG — Rapla vald, Kaerepere küla, Kutsari talu.

Kasepuust raudtelgedega töövanker.

AGNES SEIUB — Rapla vald, Valtu agentuur pk. nr. 14.

Kunstlilled ja kübarad, nais-te ja meeste pesu.

KARL KUUSELAAS — Juuru vald, Pae asundus, Kruusi talu.

Teaduslikud uurimised: „Väetuskatse rukkiga“, „Väetuskatse I aasta põllu-heinaga“, „Väetuskatse kar-tuliga“.

RUDOLF PIKKOV — Rapla vald, Sauna küla, Saunametsa talu.

Väetuskatse kartuliga.

Inglise Põllumeeste Kogu Juhatus.

Istuvad: A. Käärut — esimees. W. Troi — kirjaltoimetaja.
Seisavad: K. Schleicher — kassahoidja. K. Poldshmidt — abiesimees. J. Liechfeldt — abikirjaltoimetaja.

1936. a.

KARL KUUSELAAS — Juuru vald, Pae asundus, Kruusi talu.

Teaduslikud uurimised: „Väetuskatse rukkiga“, „Väetuskatse I aasta põllu-heinaga“, „Väetuskatse kar-tuliga“.

RUDOLF PIKKOV — Rapla vald, Sauna küla, Saunametsa talu.

Väetuskatse kartuliga.

KARL KRABI — Inglise vald, Sonni küla, Tamsi talu.

Maaparandustööd tehtud 8,5 hektaril.

JOHANNES MERESMAA — Inglise vald, Palu küla, Ori-ka talu.

Maaparandustööd tehtud 7 ha-l. Uudismaal kasvatatud nisu, kartul, söödajuurviljad, lina jne.

OSKAR LAURIMAA — Rapla vald, Kumma küla, Muusika talu.

Maaparandustööd tehtud 14 ha-l. Soos kasvatatud hein, segatis, nisu, hernerd.

JAKOB HEINVEE — Inglise vald, Palu küla, Täissalu talu.

Maaparandustööd tehtud 20 ha-l.

KRISTOF POHLA — Rapla vald, Kumma küla, Uuljuri talu.

Maaparandustööd tehtud 7 ha-l.

MATS KARJAVESKI — Inglise vald, Kumma küla, Muusika talu.

Maaparandustööd tehtud 14 ha-l. Soos kasvatatud hein, segatis, nisu, hernerd.

vald, Lau küla, Väljaotsa talu. Talurukis „Shampagne“, tali-nisu „Sangaste“, oder „Taan-ni“, söödanaeris „Oster-sundom“, söödapeet „Eckendorfi kollane“.

MARIE NUUDI — Kehtna vald, Nurme küla, Rämsi talu.

Söödapeet „Eckendorfi kol-lane“, söödanaeris „Oster-sundom“.

KAAREL KUUSELAAS — Juuru vald, Pae asundus, Kruusi talu.

Söödanaeris „Ostersundom“ ja „Bortfelder“, söödapor-gand „Champion“, kartul „Majestic“, „Kungla“ ja „Odenwaldi sinine“.

ARNOLD VÕSA — Inglise vald, Inglise asundus, Ing-liste talu.

Karjakoplid.

ELLA KAUPMEES — Rapla vald, Pörsaka küla, Kaubi talu.

Kukk, 2 kana, 10 järglast. (Valge Leghorni tõug).

ELLA KAUPMEES — Rapla vald, Pörsaka küla, Kaubi talu.

Kukk, 2 kana, 10 järglast (Pruun Itaalia tõug).

KAAREL KUUSELAAS — Juuru vald, Pae asundus, Kruusi talu.

Vurrimesi, kärjepisija vaha.

JAAN NUUDI — Kehtna vald, Nurme küla, Rämsi talu.

Vurrimesi ja vaha.

UDO PIKKOV — Rapla vald, Nurme küla, Niidre talu.

Raudtelgedega töövanker.

ALIIDE PÄILK — Rapla vald, Otsa talu.

Voodi vaibad, laudlinad, soovapadjad, suurrätik.

OSKAR LAURIMAA — Rapla vald, Muusika talu.

Väetuskatse koos kultuur-heinaga.

Väljavõtteid tegi
AARE HINDREMÄE

ÕIENDUS

Toimetus vabandab Helga Koppelmanni ees, kelle eksikombel aasta vanemaks tegime.

Vabandame ka Valtu naisrühma ees, sest pildil ei fantsi nad mitte „Naiste päeva“, nagu näitab allkiri, vaid „Kahe küla polkat“.

MÄLESTAME

VALVE VOLMSEN
sünd. 26.11.1924.
surn. 08.1990.

ENDEL KIOLEIN
sünd. 8.11.1924.
surn. 3.08.1990.

VALTER KOPELMANN
sünd. 17.10.1945.
surn. 15.08.1990.

Tegevtoimetaja
AARE HINDREMÄE.
Kujundus
HANNES TEETS.

VALTU LEHT. Toimetus: 203500
Rapla rajoon, Rapla sidesõlm,
tel. 62-621. Trükiarv 700. Tasuta.
Maht 1,0 trükipoognat. Trüki-koda „Oktoober“, Kreutz-waldi 24.

Tellimise nr. 3350